
ДАНИ СРПСКОГА ДУХОВНОГ ПРЕОБРАЖЕЊА
IV

О СРПСКИМ НАРОДНИМ ГОВОРИМА

НАУЧНИ СКУП
ДЕСПОТОВАЦ, 21-22. 8. 1996

Приредио
СЛОБОДАН РЕМЕТИЋ

Редакција
*Павле Ивић, Мирослав Пантић, Радослав Рачић
и Свештозар Ситијовић*

Главни уредник
МИРОСЛАВ ПАНТИЋ

ДЕСПОТОВАЦ
1997

Рада Симијовић

(Београд)

НЕКЕ ЦРТЕ ГОВОРА ВАСОЈЕВИЋА

Говор Васојевића припада зетско-сјеничком дијалекту¹ и покрива релативно велики простор (општине Андријевицу и Беране и делове општина Плав, Бијело Поље, Колашин и Подгорица). Овај говор није описан, али су научној јавности познате неке његове особине. Гласник Српског ученог друштва већ 1867. доноси о Васојевићима чланак М. Ђ. Милићевића с неколико реченица о говору и акценту, у коме се тврди да је код њих акценат „са свим онај који је у нашој Морави“ и да су множински ојконими на *-е* патронимичког порекла (типа *Божиче*) у Васојевићима чешћи него у пожаревачком округу². Више података о говору Васојевића наука добија средином 30-их година овога века у краћим извештајима Белићевих сарадника Михаила Стевановића³, Бранка Милетића⁴ и Радомира Алексића⁵ и у етнографској студији о Васојевићима Радослава Вешовића⁶. То су углавном подаци који се односе на поједине делове Васојевића, па је у доста случајева изостао одговор на питање о стању у другим крајевима ове територије. Материјала из Васојевића има и у Стевановићевој докторској дисертацији, али он није десигниран, те га је тешко издвојити од осталих говорних типова проучаване области.⁷

¹ Др Павле Ивић, *Дијалектологија српскохрватског језика. Увод и шипокавско наречје*. — Нови Сад, 1956, 156.

² М. Ђ. Милићевић, *Нешто о Васојевићима*. — Гласник Српског ученог друштва, Београд, 1867, књига V, 76.

³ Мих. Стевановић, *Главне дијалекатске црте васојевићког говора*. — Извештај о стању и раду Задужбине Луке Пеловића — Требињца београдског трговца у години 1933, Београд (Универзитет у Београду, Задужбина Луке Пеловића — Требињца), 1934, 188–191.

⁴ Бранко Милетић, *Извештај г. Бранка Милетића*. — Годишњак, Београд (Задужбина Саре и Васе Стојановића), 1935, свеска друга, 13–16.

⁵ Радомир Алексић, *Извештај г. Рад. Алексића*. — Годишњак, Београд (Задужбина Саре и Васе Стојановића), 1935, свеска друга, 21–25.

⁶ Д-р Р-Ј. Вешовић, *Племя Васојевићи*. — Сарајево, 1935, 452–456.

⁷ Михаило С. Стевановић, *Источноцрногорски дијалекат*. — Јужнословенски филолог, Београд, 1933–4, 1–128 + Карта црногорских племена.

Радови овакве врсте искључују потребу за детаљним поређењем раније констатованих чињеница са данашњим стањем на терену. Због тога ће пажња бити усмерена на актуелну ситуацију, и то само на мањи број црта, а поређења ће бити факултативна.

Ранија истраживања показала су да Васојевићи имају четвороакцентатски систем, као и то да је краткосилазни акценат са крајњег слога прешао на претходни, мењајући квалитет, док се дугосилазни сачувао и у овој позицији. Такво стање је и данас у Васојевићима: *жѐна, Милан, рука, ручак*, али *женѐ, рукѐ, јунѐк*. У првим информацијама о говору Васојевића има штампарских грешака, ако није реч о неустаљеном акцентовању, због којих се понекад добија погрешан податак о акценту или дужинама које су, иначе, у овом говору обична појава и пре и после акцента.

Посебну пажњу заслужује рефлекс некадашњег полугласа, с обзиром на то да се јавља у различитим варијантама. По њему је територија Васојевића досада дељена на две зоне: Горњи Васојевићи, с рефлексом *a*, гласом између *a* и *e* (*dān, cān*), и Доњи, с вокалом *a*, као у књижевном језику (*dān, cān*). Ова подела углавном је тачна, али недовољно прецизна. У Шкулару (источни део Горњих Васојевића), наиме, установила сам рефлекс *a* (као у Доњим Васојевићима), а у Виницкој (гранично село са Горњим Васојевићима) *-a* (као у Горњим Васојевићима). И овде, међутим, има изузетака, па се Мезгаље (село у Шекулару) по овој црти разликује од непосредне околине, тј. чува вокал *a*. Ранији истраживачи приметили су, иначе, различиту реализацију овог специфичног гласа. Данашње стање на терену је следеће: његов изговор у кратким слоговима после акцента на читавој „полугласничкој“ територији алтернира са *e* (*jārca/jāreц, мѡзак/мѡзек, ђѡјасан/ђѡјасен, свѣкар/свѣкер, нѡћас/нѡћес, ђѡјца/ђѡјец*), а у Лијевој Ријечи реализује се у радном придеву нешто отвореније, са slabим *n* на крају без оклузије (*дошѡⁿ, ошѡшѡⁿ*). Обе појаве су факултативне. Вокал *a*, с алтернативним *e*, иначе, среће се у неким случајевима и тамо где му етимолошки није место, нпр. као резултат асимилације кратког неакцентованог *a* према *љ* (*ваља//веља*). Овај глас добија се и као резултат сажимања вокала *a* и *e*: *зѡдно, зѡдница, јѡданѡс, двѡнѡс* и сл. Иначе, нормално се среће, као дуг вокал, у сажимању групе *ao*, као резултат прогресивне асимилације: *зѡва, кошѡ, ѡсѡ, дошѡ, ушѡкѡ, ѡбљѡгѡ*. Група *ao* у радном придеву, међутим, доследно се чува на читавој „полугласничкој“ територији, изузев Лијеве Ријеке (*кошѡо, чшѡѡо*), што је случај и у деловима Васојевића где уместо некадашњег полугласа данас доследно имамо *a* (*кошѡо, чшѡѡо; дошѡо, рѡкѡо*). Лијева Ријека је изузетак, па овде група *ao* доследно даје *a* (*шѡсѡ, чшѡѡ, кошѡ*), као што у овој позицији „полуглас“ и *o* дају горе описани вокал.

Сажимање вокала у одређеним позицијама обична је појава на читавој територији Васојевића. Тако се група *ци* доследно реализује

као дуго *и* (компаратив и суперлатив: *сѣтари*, *најсѣтари*, *мили*, *најмили* и сл.; присвојни придев: *бѣжѣ*, *двѣи*; заменице: *чи*, *ничи*, *свѣчи* и сл.). Група *оо* се сажима, дајући дуго *о*, у примерима *тиша вѣ*, *сѣ*, *ћавѣ* и сл., а не сажима у сложеним речима, на граници између префикса и основне речи: *пообрати*, *поошѣркнути* и сл. Ипак, забележила сам два примера у којима и у овом другом случају долази до сажимања: *дѣдиш*, *иродиш*. И за сажимање два *а* нашла сам такође два примера: у средини речи: *јаи* (< *јахати*) и на граници двеју речи: *дако* (< *да ако*).

На крају ћу поменути и појединачне примере сажимања вокала, које се јавља и као прогресивна и као регресивна асимилација. У првом случају долазе групе *ао* (*ка* < *као*, *сѣнице* < *саонице*, *ранѣк* < *раонѣк*), *ое* (*чѣче* < *чоече*) и *ау* (*нам* < *на ум*), а у другом — *ое* (*Вѣсѣвић*, *Вѣсѣвка*, *вѣсѣвички*), *ео* (*гроица* < *греоца*), *оа* (*ѣас* < *ѣојас*, *нако* < *но ако*), *аи* (*намѣк* < *најамѣк*) и *еа* (*маћа* < *маћеа*).

Уместо ширег закључка, може се рећи да неколико наведених црта говори како о особинама својственим целој територији Васојевића тако и о онима које се јављају у више варијаната. Да би се добила јаснија слика о овом говору биће потребна детаљнија испитивања. Она ће показати однос према суседним говорима, оцртати унутрашње границе појединих особина и дати драгоцене податке како из прозодије, фонетике и морфологије тако и из синтаксе и лексике.

Рада Стійович

НЕКОТОРЫЕ ЧЕРТЫ ГОВОРА ПЛЕМЕНИ ВАСОЕВИЧИ

В работе дается перечень рефлексов прежнего полугласного (существует разница между верхними и нижними Васоевичами: *дѣн* : *дѣн*, *јѣрац*/*јѣрец* : *јѣрац*, *дошѣ*, в пункте Лијева Ријека *дошѣ*^н : *дошѣо*) и стяжения групп гласных *ији*, *оо*, *аа*, *ао*, *ое*, *ау*, *ео*, *аѣ* и *еа*.